

מדיניות בדיקה ואכיפה כלפי פושטי יד המחזרים על הפתחים במדינת רווחה מתוקנת

הקדמה ומיקוד

השבוע נסיים את עיסוקינו בסוגיית מדיניות הרווחה הראויה במדינת ישראל ע"פ תורה. בלימודנו השבוע נעסוק בדבר היחס הראוי במדינת רווחה מתוקנת עם שירותי רווחה נאותים לתופעת פושטי היד המחזרים על הפתחים ומבקשים צדקה ברשות הרבים ובכל אתר ואתר. לימודנו השבוע יתחלק לחמישה חלקים (ע"פ כותרות המשנה המובאות בדפי המקורות) חלק א: כמות נתינת הצדקה לעני המחזר על הפתחים - בחלק זה נלמד מהי כמות הצדקה הראויה ע"פ תורה לתת לפושטי היד. מיקוד המקורות בחלק זה: יש ללמוד היטב את דברי הגמ' בבא בתרא ואת מחלוקת הרא"ש והרמב"ם בהסבר הגמ' ע"פ הסבר הטור (על הב"י והב"ח ניתן לדלג) לאחר מכן יש לראות את הרדב"ז, השו"ע, הש"ך וערוך השולחן בהתייחסם לסוגיה זו. חלק ב: בדיקת אמינותם של פושטי היד - בחלק זה נלמד באילו אופנים ישנה חובה לבדוק את העני ע"מ לדעת שאכן הינו עני. מיקוד המקורות בחלק זה: יש ללמוד את כל המקורות למעט היד רמ"ה עליו ניתן לדלג חלק ג: איסור העלמת עין ואי נתינת צדקה לעני - בחלק זה נלמד על איסור סירוב נתינת צדקה לעניים. מיקוד המקורות בחלק זה: יש ללמוד את דברי השו"ע (על כל שאר המקורות בחלק זה ניתן לדלג במידה והזמן קצר) חלק ד: נתינת צדקה לעניים שאינם הגונים אי עשיית מצווה או איסור - בחלק זה נלמד מה הדין כאשר נתן אדם צדקה לאדם שאינו ראוי לקבלה. מיקוד המקורות בחלק זה: יש ללמוד את הגמ' בבא בתרא ולהבין את המחלוקת בין היד רמ"ה לספר חסידים וכן את דברי החישובי חמד בסוגיה. לאחר מכן יש ללמוד את דברי הגמ' בכתובות ואת פירוש הפני יהושע בסוגיה (על דברי המאירי ניתן לדלג) חלק ה: תקנות וחוקים כנגד פושטי היד המחזרים על הפתחים - בחלק זה נלמד על התייחסות האחרונים לתקנות וחוקים המגבילים ואוסרים על פושטי יד מלבקש צדקה מהציבור ברשות הרבים לאור המקורות שלמדנו עד כה. יש ללמוד את כל המקורות בחלק זה.

כמות נתינת הצדקה לעני המחזר על הפתחים

1. תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף ט עמוד א

תנא: אם היה מחזיר על הפתחים - אין נזקקין לו. ההוא עניא דהוה מחזיר על הפתחים דאתא לקמיה דרב פפא, לא מזדקיק ליה. א"ל רב סמא בריה דרב יבא לרב פפא: אי מר לא מזדקיק ליה, אינש אחרינא לא מזדקיק ליה, לימות ליה? והא תניא: אם היה עני המחזיר על הפתחים - אין נזקקין לו! א"ל: אין נזקקין לו למתנה מרובה, אבל נזקקין לו למתנה מועטת.

2. רא"ש מסכת בבא בתרא פרק א סימן לה

תנן התם אין פוחתין לעני העובר ממקום למקום מכר בפונדיון מד' סאין בסלע לן נותנין לו פרנסת לינה מאי פרנסת לינה. א"ר פפא פוריא ובי סדיא. ואם היה עני מחזר על הפתחים אין נזקקין ליתן לו מן הקופה מתנה מרובה אבל נזקקין לו למתנה מועטת.

3. רמב"ם הלכות מתנות עניים פרק ז הלכה ז

מפרנסין ומכסין עניי עכו"ם עם עניי ישראל מפני דרכי שלום, ועני המחזר על הפתחים אין נזקקין לו למתנה מרובה אבל נותנין לו מתנה מועטת, ואסור להחזיר את העני ששאל ריקם ואפילו אתה נותן לו גרוגרת אחת שנאמר אל ישוב דך נכלם.

4. טור יורה דעה הלכות צדקה סימן רנ

ובעני המחזר על הפתחים כתב הרמב"ם אין נותנין לו מתנה מרובה אלא מתנה מועטת ואסור להחזיר העני השואל ריקם אפ"ל אין נותן לו אלא גרוגרת אחת שנאמר אל ישוב דך נכלם ולשון א"א הרא"ש ז"ל אין נותנין לו מן הקופה מתנה מרובה אלא מתנה מועטת משמע דאגבאי צדקה קאי ומסתברא כדברי הרמב"ם שעל כל אדם קאי דכיון שהוא מחזר אין האחד צריך ליתן די מחסורו

5. בית יוסף יורה דעה סימן רנ

ובעני המחזר על הפתחים כתב הרמב"ם אין נותנין לו מתנה מרובה וכו'. פ"ז מהלכות מתנות עניים (ה"ז): ומ"ש ולשון אדוני אבי ז"ל אין נותנין לו מן הקופה מתנה מרובה וכו'. בפ"ק דב"ב (ט). ההוא עניא דהוה מחזר על הפתחים דאתא לקמיה דרב פפא לא מזדקיק ליה אמר ליה רב סמא בריה דרב יבא לרב פפא אי מר לא מזדקיק ליה אינש אחרינא לא מזדקיק ליה לימות ליה והתניא אם היה עני המחזר על הפתחים אין נזקקין לו אמר ליה אין נזקקין לו למתנה מרובה אבל נזקקין לו למתנה מועטת. ופירש רש"י אין נזקקין לו. לתת

מעות מן הקופה אחרי שלמד לחזור על הפתחים דיו בכך: ולא אזדקיק ליה. אפילו לפרנסו: וכן פירשו התוספות (ד"ה לא) דרב פפא גבאי צדקה הוי ולא נתן לו מן הקופה אמר ליה רב סמא אי מר לא מזדקיק ליה לתת לו כדי סעודה כל שכן שגם אחרים לא יתנו לו. וכ"כ הרא"ש שם (סי' לה) אהא דמייתי מאי דתנן התם (פאה פ"ח מ"ז) אין פוחתין לעני העובר ממקום למקום מכר בפונדיון וכו' ואם עני המחזר על הפתחים הוא אין נזקקין [ליתן] לו מן הקופה מתנה מרובה אלא מתנה מועטת וכן נראה מדברי בעל הגמרא שם דכתב להא דעני המחזר על הפתחים וכו' גבי הא דתנן אין פוחתין לעני העובר ממקום למקום וכו' ומשמע דהיא מתניתין בקופה איירי וגם כך הוא דעת הרמב"ם ז"ל דגבי מתנה מרובה נקט אין נותנין לשון רבים לומר דמיירי בקופה שהיא נגבית משל רבים וגבי אסור להחזיר העני השואל ריקם כתב אפילו אין נותן לו אלא גרוגרת אחת לשון יחיד לומר דהיא לא מיירי בקופה אלא בכל אדם. ורבינו הפליג דעת הרמב"ם לדעת אחרת שהיא היפך המפרשים והפוסקים וכתב דהכי מסתברא ועוד שכתב דכיון שהוא מחזר על הפתחים אין האחד צריך ליתן לו די מחסורו דמשמע שאם אינו מחזר על הפתחים צריך האחד לתת לו מחסורו ודבר תימה הוא דלמה לא יודיע צערו לרבים ובין כולם יתנו לו די מחסורו:

6. ב"ה יורה דעה סימן רנ

ורבינו (הטור) הבין דברי הרמב"ם מדכתב דין זה בפ"ז ודין קופה כתב בפ"ט א"כ מובן שמפרש דעל כל אדם קאי הך דאין נזקקין כלומר דאין נזקקין לו לתת די מחסורו אפילו היתה יד הנותן משגת כמו שכתב בתחלת אותו פרק מצות עשה ליתן צדקה לעניי ישראל כפי מה שראוי לעני אם היתה יד הנותן משגת וכו' דמדבר לכל יחיד שיתן לפי מה שחסר העני ואם אין יד הנותן משגת לבדו יצטרף עם אחרים ונמשכו הדינין עד שכתב ועני המחזר על הפתחים וכו' דבעני כזה אפילו יד הנותן משגת אין נזקקין לו למתנה מרובה וכו' ועובדא דרב פפא אין צריך לפרש דרב פפא גבאי היה אלא דהעני שאל ממנו שיתן לו מכיסו די מחסורו כי רב פפא עשיר היה כדאיתא פרק איזהו נשך (ב"מ דף ס"ה א) בפירוש רש"י (ד"ה זוזי) והעני שאל ממנו מתנה מרובה ולא אזדקיק ליה ומסיק דאין נזקקין לו למתנה מרובה אבל נזקקין לו למתנה מועטת וכתב רבינו דמסתברא כדברי הרמב"ם וכן נראה לפע"ד עיקר כדברי רבינו שהבין דברי הרמב"ם על נכון ודלא כב"י שהשיג על רבינו והרב בהגהת שלחן ערוך (ס"א) נמשך אחריו וליתא מיהו הפסק שפסקו התוספות והרא"ש דמחזר על הפתחים אין הגבאי נותן לו מן הקופה מתנה מרובה אלא מתנה מועטת מודה בה גם הרמב"ם ורבינו שדין אמת הוא אלא שסבירא להו דאף על כל אדם קאי דאפילו עשיר מופלג אין נזקקין לזה שמחזר על הפתחים למתנה מרובה אלא למתנה מועטת ולאפוקי שאר עניים דנזקקין להם אף למתנה מרובה אם יד הנותן משגת אבל גבאי צדקה אין לו ליתן מן הקופה אלא לפי טיפולו אפילו אינו מחזר על הפתחים:

7. רדב"ז הלכות מתנות עניים פרק ז הלכה ז

ועני המחזר על הפתחים וכו'. הכי אמרינן פ"ק דבתרא ומפרשינן דאין נזקקין לו לתת מן הקופה למתנה מרובה אבל נזקקין לו מן הקופה למתנה מועטת וכ"ש שאין היחיד נזקק לו למתנה מרובה אבל למתנה מועטת נזקקין אפי' יחידיים שאסור להחזיר עני השואל ריקם. ומה שכתב הטור בדעת רבינו אינו מחזור:

8. שולחן ערוך יורה דעה סימן רנ סעיף ג

עני המחזר על הפתחים, אין נותנין לו מהקופה מתנה מרובה, אלא מתנה מועטת.

9. ש"ך יורה דעה סימן רנ ס"ק ד

מהקופה כו' - וה"ה מכל יחיד ויחיד שמחזר אצלו א"צ לתת לו מתנה מרובה וכ"פ הב"ה לדעת הרמב"ם וטור:

10. ערוך השולחן יורה דעה סימן רנ סעיף ז

כל אלו הדברים והשיעורים שייכים לעניים שאינם מחזרין בעצמם על הפתחים ליקח פרוטות או פרוטות לחם אלא יושבים בביתם ומסוה הבושה על פניהם אבל העניים המחזרין על הפתחים אין בהם שיעורים וכל יחיד ויחיד נותן דבר קטן והלא ברבים היו עמהם ולפניהם פתוחים כל השערים ומעיקר הדין א"צ לתת להם מקופה של צדקה כלום כיון שמחזרין על כל יחיד בפ"ע אלא שמ"מ אמרו חז"ל [ב"ב ט' א] דדבר מועט נותנין לו גם מהקופה דאם יראו שהגבאי אינו נותן לו כלום מהקופה יאמרו עליו שאינו הגון ולא יתנו לו כלל וימות ברעב ולכן נותנין לו גם מהקופה דבר קטן:

בדיקת אמינותם של פושטי היד

11. תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף ט עמוד א

אמר רב הונא: בודקין למזונות ואין בודקין לכסות; אי בעית אימא: קרא, ואי בעית אימא: סברא. אב"א סברא, האי קא מבזי והאי לא קא מבזי; אי בעית אימא קרא הלא פרוש לרעב לחמך בשי"ן כתיב, פרוש והדר הב ליה, והתם כתיב: כי תראה ערום וכסיתו, כי תראה לאלתר. ורב יהודה אמר: בודקין לכסות ואין בודקין למזונות; אי בעית אימא: סברא, ואי בעית אימא: קרא. אי בעית אימא סברא, האי קמצערא ליה והאי לא קמצערא ליה; אי בעית אימא קרא, הכא כתיב: הלא פרוס לרעב לחמך - פרוס לאלתר, וכדקרינן, והתם כתיב: כי תראה ערום וכסיתו - כשיראה לך. תניא כוותיה דרב יהודה: אמר כסוני - בודקין אחריו, פרנסוני - אין בודקין. תנן התם: אין פוחתין לעני העובר ממקום למקום מככר בפונדיון, מארבע סאין בסלע; לך - נותנין לו פרנסת לינה. מאי פרנסת לינה? אמר רב פפא: פוריא ובי סדיא. שבת - נותנין לו מזון שלש סעודות.

12. רי"ף מסכת בבא בתרא דף ו עמוד ב

אמר רב הונא בודקין למזונות ואין בודקין לכסות איבעית אימא סברא ואב"א קרא סברא דהאי קא מיבזי והאי לא קא מיבזי קרא דהכא כתיב הלא פרוס לרעב לחמך פרוש כתיב התם כתיב כי תראה ערום וכסיתו לאלתר ורב יהודה אמר בודקין לכסות ואין בודקין למזונות אב"א סברא ואב"א קרא סברא האי קא מצטער והאי לא קא מצטער קרא הכא כתיב הלא פרוס לרעב לחמך פרוס והב ליה לאלתר והתם כתיב כי תראה ערום כי יראה לך בעדים תניא כוותיה דרב יהודה אמר כסוני בודקין אחריו פרנסוני אין בודקין אחריו:

13. יד רמ"ה מסכת בבא בתרא דף ט עמוד א

ורב יהודה אמר בודקין לכסות ואין בודקין למזונות. אי בעי תימא סברא ואי בעי תימא קרא. אי בעי תימא סברא האי קא מצטער והאי לא קא מצטער. כלומר רעב היכא דמיפנק אף על גב דיהבי ליה נהמא כל צרכיה כל כמה דלא יהבת ליה ליפתן לפום אתפנקותיה לא אזיל צעריה ואילו ערום היכא דמכסי כסותא דמגינא עליה מצנה אף על גב דלא מיכסי כדחזי ליה, נהי דבזיון אית ליה צערא בגופיה מיהא לית ליה. אי נמי מיירי כגון דמיכסי כולה כסותא דצריך ולא לביש גלימא ולא מכסי סדינא, דבזיון אית ליה צערא דגופיה לית ליה. ואי בעי תימא קרא הכא גבי מזונות כתיב הלא פרוס לרעב לחמך פרוס והב ליה לאלתר. והאי דכתיב פרוס ולא כתיב נתון בעני המחזור על הפתחים קאי מיירי דאין נזקקין לו אלא למתנה מועטת וכי כתיב ונפש נענה תשביע בצנוע דכתיב ביה די מחסורו אפילו סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו. וגבי מזוני נמי יהבינן ליה לפום מאי דמיפנק כדמיבדרר בכתובות (דף ס"ז ע"ב) ודייק רב יהודה מדכתיב הלא פרוס לרעב ולא כתיב כי תראה רעב ופרשת לו לחמך כדכתיב גבי ערום ש"מ לא בעי ראייה ודיקא נמי מדכוליה לישנא כתיב בשי"ן והכא כתיב בסמ"ך ש"מ להכי שני ביה דלא לשתמע מיניה דבעי פירוש, והכא גבי ערום כתיב כי תראה ערום וכסיתו עד שיראה לך בבירור שהוא צריך לכך. תניא כותיה דרב יהודה אמר כסוני בודקין אחריו פרנסוני אין בודקין אחריו. וכן הלכתא ודוקא היכא דמיכסי כסותא דמגנא עליה מצערא דגופיה, אבל היכא דלא מיכסי כסותא דמגנא עליה מצערא דגופיה אין בודקין אחריו וכל שכן היכא [דאיכא] תרתין.

14. שולחן ערוך יורה דעה סימן רנא סעיף י

מי שבא ואמר: האכילוני, אין בודקין אחריו אם הוא רמאי, אלא מאכילין אותו מיד. היה ערום ובא ואמר: כסוני, בודקין אחריו אם הוא רמאי, ואם מכירין אותו מכסין אותו מיד.

איסור העלמת עין ואי נתינת צדקה לעני

15. תלמוד בבלי מסכת תענית דף כא עמוד א

אמרו עליו על נחום איש גם זו שהיה סומא משתי עיניו, גדם משתי ידיו, קיטע משתי רגליו, וכל גופו מלא שחין, והיה מוטל בבית רעוע ורגלי מטתו מונחין בספלין של מים כדי שלא יעלו עליו נמלים. פעם אחת [היתה מטתו מונחת בבית רעוע]. בקשו תלמידיו לפנות מטתו ואחר כך לפנות את הכלים. אמר להם: בניי, פנו את הכלים ואחר כך פנו את מטתי. שמובטח לכם שכל זמן שאני בבית - אין הבית נופל. פינו את הכלים ואחר כך פנו את מטתו, ונפל הבית. אמרו לו תלמידיו: רבי! וכי מאחר שצדיק גמור אתה, למה עלתה לך כך? - אמר להם: בניי, אני גרמתי לעצמי. שפעם אחת הייתי מהלך בדרך לבית חמי, והיה עמי משוי שלשה חמורים, אחד של מאכל ואחד של משתה ואחד של מיני מגדים. בא עני אחד ועמד לי בדרך, ואמר לי: רבי פרנסני. - אמרתי לו: המתן עד שאפרוק מן החמור. לא הספקתי לפרוק מן החמור עד שיצתה נשמתו. הלכתי ונפלתי על פניו, ואמרתי: עיני שלא חסו על עיניך - יסומן, ידי שלא חסו על ידיך - יתגדמו, רגלי שלא חסו על רגליך - יתקטעו. ולא נתקררה דעתי עד שאמרתי: כל גופי יהא מלא שחין. אמרו לו: אוי לנו שראינוך בכך! - אמר להם: אוי לי אם לא ראיתוני בכך.

16. בית הבחירה למאירי מסכת בבא בתרא דף ט עמוד א

מצות הצדקה גדולה עד למאד אין לך מצות עשה ראויה להזדרז בה יותר ממנה והוא סימן לזרע אברהם שנאמר בו כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך י"י לעשות צדקה ומשפט וכו' דרך הערה אמרו ששקולה היא כנגד כל המצות שנאמר והעמדנו עלינו מצות וכן דמו המעלים עין ממנה לעובד ע"ז שהרי במעלים עין כתוב פן יהיה דבר עם לבבך בליעל ובע"ז כתוב יצאו אנשים בני בליעל ויש צדדין שהמניעה מן הצדקה כוללת שפיכות דמים והוא שאמרו בסדר מועד כל תענית שמלינין בה צדקה ר"ל שלנו ולא חלקו צדקה לעניים הרי אלו שופכי דמים שנא' צדק ילין בה ועתה מרצחים לא סוף דבר שאדם חייב ליתן צדקה אלא שאף הוא חייב לעשות אחרים עליה ודרך הערה אמרו גדול המעשה יותר מן העושה שנאמר והיה מעשה הצדקה שלום ואף על פי שהם מוכרחים עליה ולא מנדבת הלב הם עושים נחשב להם בצדקה שנאמר ושמתי פקודתך שלום ונוגשיך צדקה:

17. שולחן ערוך יורה דעה הלכות צדקה סימן רמז סעיף א

מצות עשה ליתן צדקה כפי השגת יד, וכמה פעמים נצטוינו בה במצות עשה. ויש לא תעשה במעלים עיניו ממנו, שנאמר: לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ידך (דברים טו, ז). וכל המעלים עיניו ממנה נקרא בליעל, וכאילו עובד עבודת כוכבים. ומאד יש ליזהר בה, כי אפשר שיבא לידי שפיכות דמים, שימות העני המבקש אם לא יתן לו מיד, כעובדא דנחום איש גם זו.

נתינת צדקה לעניים שאינם הגונים אי עשיית מצווה או איסור

18. תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף ט עמוד ב

מאי דכתיב: רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד? משום דרודף צדקה ימצא צדקה? אלא לומר לך: כל הרודף אחר צדקה - הקדוש ברוך הוא ממציא לו מעות ועושה בהן צדקה. רב נחמן בר יצחק אמר: הקדוש ברוך הוא ממציא לו בני אדם מההוגנים לעשות להן צדקה, כדי לקבל עליהם שכרו. לאפוקי מאי? לאפוקי מדדרש רבה; דדרש רבה, מאי דכתיב: ויהיו מוכשלים לפניך בעת אפך עשה בהם? אמר ירמיה לפני הקדוש ברוך הוא: רבוננו של עולם, [אפילו] בשעה שכופין את יצרן ומבקשין לעשות צדקה לפניך, הכשילם בבני אדם שאינן מהוגנין, כדי שלא יקבלו עליהן שכר.

19. יד רמ"ה מסכת בבא בתרא דף ט עמוד ב

(ק"ט) וא"ר יצחק מאי דכתיב רודף צדקה [וחסד ימצא חיים צדקה] וכבוד, כל הרודף צדקה הקדוש ברוך הוא ממציא לו מעות לעשות מהן צדקה. רב נחמן בר יצחק אמר הקדוש ברוך הוא ממציא לו בני אדם מהוגנין לעשות בהן צדקה. לאפוקי מדדרש רבא [ד]דרש רבא מאי דכתיב ויהיו מוכשלים לפניך, אמר ירמיהו לפני הקדוש ברוך הוא רבוננו של עולם אפילו בשעה שכובשין את יצרם לעשות צדקה הכשילם בבני אדם שאינם מהוגנים שלא יקבלו עליהם שכר. ושמעינן מינה לדברי הכל דהאי מאן דיהיב צדקה לבני אדם שאינן מהוגנין לאו צדקה היא.

20. ספר חסידים (מרגליות) סימן סא

כתיב בקהלת (ד' ו') טוב מלא כף נחת ממלא חפנים עמל ורעות רוח. נחת רוח ליוצרם כי טוב מלא כף כשאדם נותן ליראי שמים עניים שירדו מנכסיהם ממלא חפנים לעניים שאינם מהוגנים אשר בהם עמל ורעות רוח ולא עוד אלא שנחשב לו לעון כשהוא נותן לפריצים ונותן להם אתנני זנות ומקיים מורדין בהקב"ה בעולם. לפיכך יתפלל אדם להקב"ה לעולם שיזמין לו בני אדם מהוגנים. ד"א מלא כף נחת בצדקה ברצונו הטוב ושלא בגערה ממלא חפנים שנותן שלא ברצונו ולבו רעה כדכתיב (דברים ט"ו י') אל ירע לבבך בתתך לו. ד"א טוב לאדם לפרנס אחד אם אין לו אלא לפרנס נפש אחת טוב משיתן לחמשה ולא יספיקו נמצא חפנים עמל לפי שכל אחד חסר אבל אם גם אחרים נותנים לכל אחד ואחד טוב לו לתת גם הוא לכל אחד ואחד ועל זה נאמר (תהלים קי"ב ט') פזר נתן לאביונים. ואפ"י עני המתפרנס מן הצדקה יעשה צדקה. וצריך כל אחד הן עשיר הן עני לפי כחו להיות משועבד להקב"ה רנטייר בלעז, ליתן פרוטה או מחצה לשבוע להיות חק קבוע ולא יעבור להראות שהוא עבד למקום ומה שהוא נותן הוא כפרת נפשו. וכל פרוטה מצטרפת לחשבון גדול והעני שאינו יכול להרבות בנתינה יעשה מצוה בגופו. ואסור לפרנס לכוף העני לעשות צדקה והעושה כן נעשה כגוזלו גוזל מזה ונותן לאיש אחר.

21. חשוקי חמד בבא קמא דף טז עמוד ב

שאלה. מעשה ברואבן שהגיע לפניו אחד שהיה נראה כעני, וביקש שיתן לו צדקה לצורך דחוף. ראובן נתן לו צדקה מכספי המעשר שהיו ברשותו, ואח"כ נתברר שהלה היה נוכל, והוא לא היה עני כי אם עשיר. ועתה נסתפק ראובן, האם הוא קיים מצוות צדקה, והאם הוא יצא ידי

חובת מעשר כספים, או שמא הוא מחוייב לחזור וליתן מעשר כספים?
תשובה: ...אכן בנידוננו, אף על פי שהדבר ברור שאם מקבל הצדקה היה כאן הוא היה חייב להשיב את הכסף, מכל מקום מכיון שהנותן חשב בשעה שהוא נתן את הכסף שהוא מקיים בזה מצוות צדקה, ועוד שלפי מה שחשב שהמבקש הוא עני, הרי שהיה מחוייב לתת לו צדקה, אם כן נראה שקיים בזה מצוות צדקה, ואף יצא ידי חובת מעשר כספים. וכן מבואר בנמק"י בב"ק, דהנה בגמ' שם דף טז ע"ב נאמר דרש רבא, מאי דכתיב 'יהיו מוכשלים לפניך בעת אפך עשה בהם', אמר ירמיה לפני הקדוש ברוך הוא רבוננו של עולם, אפילו בשעה שעושים צדקה, הכשילים בבני אדם שאינם מהוגנים, כדי שלא יקבלו עליהן שכר. וכתב הנמוקי יוסף בשם הרמ"ה דהא דאינו מקבל שכר, היינו דוקא במי שיודע בו שאינו הגון, אבל אם אינו מכירו, ואפשר שהוא הגון, שכר יש לו, שהרי לשם מצוה מכוון. ועוד דאי לא תימא הכי, אתה נועל דלת לפני כמה מהוגנים במקום שאינם ניכרים, יעו"ש.

לסיכום: עני המתחזה חייב להשיב את כספי הצדקה שקיבל. וכן החולה צריך לשלם על הטיפול שקיבל. אכן אם אי אפשר להוציא את הכסף מידו, הנותן שחשב שהמקבל הוא עני, קיים מצוות צדקה, ויצא ידי חובת מצוות מעשר כספים במה שנתן.

22. תלמוד בבלי מסכת כתובות דף סז עמוד ב- דף סח עמוד א

רבי חנינא, הוה ההוא עניא דהוה רגיל לשדורי ליה ארבעה זוזי כל מעלי שבתא. יומא חד שדרינהו ניהליה ביד דביתהו, אתאי אמרה ליה: לא צריך. מאי חזית? שמעי דהוה קאמרי ליה: במה אתה סועד, בטלי כסף או בטלי זהב? אמר, היינו דאמר רבי אלעזר: בואו ונחזיק טובה לרמאין, שאלמלא הן היינו חוטאין בכל יום, שנאמר: וקרא עליך אל ה' והיה בך חטא. ותני רבי חייא בר רב מדיפתי, רבי יהושע בן קרחה אומר: כל המעלים עיניו מן הצדקה - כאילו עובד עבודת כוכבים, כתיב הכא: השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וגו', וכתוב התם: יצאו אנשים בני בליעל, מה להלן עבודת כוכבים, אף כאן עבודת כוכבים. ת"ר: המסמא את עינו, והמצבה את בטנו, והמקפה את שוקו - אינו נפטר מן העולם עד שיבא לידי כך. המקבל צדקה ואין צריך לכך, סופו אינו נפטר מן העולם עד שיבא לידי כך.

23. בית הבחירה למאירי מסכת כתובות דף סח עמוד א

אף על פי שביארנו שכל שרואין את העני מתפרנס דרך כבוד אין ראוי מפני זה למשוך יד שלא ליתן לו מכל מקום כל שנודע לנו שהוא עני מעיקרו והוא מרבה בקבלת הצדקה עד שלקח מהם כלי כסף וכלי זהב הרי זה ודאי רמאי ולא היה צריך לכך אלא שהוא מחביא את עצמו ומהדיט את גופו כדי להתפרנס מן הצדקה ומשנודע לנו כן אין נזקקין לו ועל זו אמרו בואו ונחזיק טובה לרמאים שאלמלא הם היינו חוטאים שנאמר וקרא עליך אל ה' והיה בך חטא ואף הם נענשין בכך והוא שאמרו המסמא את עינו כלומר שמראה עצמו כאלו עינו סמויה וכן בדרך זה המקפח את שוקו והמצבה את כריסו כדי להעיר לב ההמון עליו לפרנסו והוא אינו צריך אינו נפטר מן העולם עד שיבא לידי כך ומכל מקום לא יהא אדם פוטר עצמו במחשבה זו עד שידע הדבר בבירור הרי אמרו כל המעלים עינו מן הצדקה כאלו עובד ע"ז:

24. פני יהושע מסכת כתובות דף סח עמוד א

בגמרא אמר היינו דאמר רבי אלעזר בואו ונחזיק טובה לרמאין שאלמלא הן היינו חוטאין בכל יום שנאמר וקרא כו' ותנא רבי חייא בר רב כו'. ולכאורה לא הוי צריך לאתויי מכל הנך קראי דבלא"ה פשיטא דצדקה לא גרע משאר מצות עשה שיש חטא במניעת עשייתן וכ"ש דכתיבי בצדקה נמי כמה לאוין ועשה טובא אלא דלענ"ד נראה דהא דקאמר היינו חוטאין בכל יום מסתמא לא איירי דמשום רמאין אין ליתן צדקה דהא קי"ל בפ' השותפין [ב"ב ט' ע"א] בודקין למזונות ואין בודקין לכסות, ואיכא למ"ד איפכא. אלא על כרחך דלענין ליתן די מחסורו איירי ר"א דהיינו חוטאין דכדבעי למיעבד לא עבדי. ובכה"ג קאמר שפיר דאי לאו דנפיש רמאים ודאי שהיינו חוטאין דהיה מהדין ליתן לכל הפושט יד די מחסורו ממש עבד לרוץ לפניו וסוס לרכוב עליו כדלעיל בשמעתין. מיהו אי לאו שהחמירה התורה בזה כ"כ כבר היה באפשרי דאפילו היכא דלא נפיש רמאי נמי א"צ ליתן די מחסורו אלא בידוע בבירור ע"י בדיקה כדמשמע לכאורה לעיל סוף פ"ק [ט"ו ע"א] דאף להחיותו אינו חייב אלא ברוב ישראל, וברוב מיהו חייב והיינו משום דלהחיותו הוי כמו פיקוח נפש כדמשמע שם ועיין בפירש"י ובחידושי הרא"ה. משא"כ לענין די מחסורו אפשר דהוי דבר שבמזון ואין הולכין במזון אחר הרוב. אבל כיון שהחמירה תורה כ"כ דכתיב וקרא עליך אל ה' והיה בך חטא, ותני ר' חייא נמי דהוקש לעבודת כוכבים, וכל הנך קראי דמייתי סמיכי להאי קרא ממש דכתיב די מחסורו, וא"כ הוי לן למיזל בתר רובא שלא לבדוק אי לאו דנפיש רמאי ולא שייך למיזל בתר רובא שאם לא נבדוק ודאי נפיש רמאי טפי. ועוד דהו"ל כדבר שאין יכולין לעמוד בה כדאמר רבא (במועד קטן) [בתענית] [כ"א ע"א] בר מהא דלא מצינא דנפיש בני מחוזא. ויש לפרש ג"כ על זה הדרך כן נראה לי:

תקנות וחוקים כנגד פושטי היד המחזרים על הפתחים

25. שו"ת עשה לך רב חלק א סימן סה

שאלה:

אני עובדת סוציאלית, תפקידי הוא לשקם בני אדם ולמנוע מהם הצורך לחזור על הפתחים. בכל פעם שאני רואה עני המחזור על הפתחים, אני באה במבוכה, משום שמחובתי המקצועית עלי להתעלם ממנו, אך מצות התורה מחייבת אותי להענות לידו הפשוטה, כאמור: פתוח תפתח את ירך לאחיד לענייך ולאביונך בארצך. כיצד איפוא עלי לנהוג.

תשובה:

ההלכה מרימה על נס את מצות הצדקה, עד שעשו אותה רבותינו "סימן לצדיק זרע אברהם אבינו", וכל המעלים עיניו מן הצדקה נקרא בליעל, ונקרא רשע וכו' וכו'. ולא זו בלבד אלא שעוד אמרו, "אין כסא ישראל מתכונן ודת ישראל עומדת אלא בצדקה, ואין ישראל נגאלין אלא בצדקה"; ומחוייבים אנו לתת לעני כל צרכיו, די מחסורו אשר יחסר לו.

והצבור דאגו תמיד לכך, לשכת - חשאים היתה במקדש שבני טובים התפרנסו ממנה בכבוד. ובכל הדורות היו קופות של צדקה, שספקו ממנה כל צרכי העניים, דיוור מזון ואפילו נישואין, ואפילו סוס לרכב עליו וכו' אם אמנם היה העני פעם עשיר שרגיל היה לכגון זה. וכל זה לא נאמר אלא בעני בן - טובים, אבל עני המחזור על הפתחים גם ההלכה לא התייחסה אליו בחיוב רב, ואין נותנים לו אלא מתנה מועטת בלבד. אבל על - כל - פנים אסור להחזיר פני עני ששאל ריקם, ויתן לו אפילו גרוגרת אחת, שנאמר אל ישוב דך נכלם. כך מפורש בהלכה. מעתה, גם בזמנינו שיש לשכות סעד אסור להשיב פני אדם ריקם, שהרי גם בזמנם היו קופות של צדקה שאפשר היה לעני לפנות לשם, ואעפ"כ נצטוינו לתת לו לפחות מתנה מועטת.

אינני יודע אם בזמנינו יכול כל הפונה ללשכת - סעד לקבל שם כל ספוקו וצרכיו המינימליים לקיומו, ואם אמנם כך הוא הדבר, הרי שאנו פטורים לגמרי מלתת לפושטי יד, ומצות הצדקה ניתן לקיימה בתרומות למוסדות תורה צדקה וחסד, ולמעשה גם במס - הכנסה שאנו משלמים יש אחוז לא גדול אמנם, המשמש למשרד הסעד ולצרכי נזקקים.

ויש נקודת מבט נוספת. אמנם יתכן, שאילו פנה אדם זה ללשכת סעד היו משקמים אותו ומחזירים אותו למעגל חיים בריא בעבודה מסודרת, והוא באשמתו גורם לעצמו לחזור על הפתחים, האם משום כך צריכים אנו לחוב בדמו ולמנוע ממנו אותה פרוטה שנועדה לפרנסתו ופרנסת בני ביתו. לכן ברור שאין למנוע מתן צדקה כל שהיא לכל הפושט יד, וחובה לסגל לנו את מדת הנדיבות, ונקוה שבמהרה יתקיים בנו יעוד התורה: אפס כי לא יהיה בך אביון כי ברך יברכך ה' אלקיך בארץ אשר אתה בא שמה לרשתה.

26. שו"ת משנה הלכות חלק יג סימן קעג

אין לעשות תקנה שלא לקבץ צדקה בלי תעודת רב העיר

עתה באתי בשביל דבר קטן או גדול הוא בעינינו אשר בקשוני גדולי התורה מפה לבא בכתב למעכ"ת בענין אשר יצאו רבני אנשי שלומנו לתקן תקנה בכמה עירות מחוץ לנוא יארק וסביבותיה והוא שלא ליתן לאדם מישאל לאסוף כסף צדקה הן לחזור על הפתחים לעצמו והן לאחרים בתור שד"ר עד שיקבלו תעודת כושר מהועד שתקנו לזה ולאחר חקירות ודרישות אם יסכימו יתנו לו תעודת היתר לקבץ נדבות וללכת על פתחי נדיבים ואם לאו ויצא דינו להחרים אז לא יתנו לו לעבור בעיר ההוא, וכדי לקיים הדבר הזה הוסיפו עוד לבקש צילום מהעני או השד"ר ולהניחו על המכתב ואז יתנו לו תעודת עניות לכמה חדשים כתוב וחתם ע"י ועד העיר או רב העיר וכיוצא בו .

ולפענ"ד מצינו לחכמינו ז"ל שאמרו שלא להעמיד גבאי של צדקה אלא נאמן ואמרו כר' חנינא בן תרדיון (עיין ע"ז י"ז ע"ב) א"ר אלעזר בן יעקב אין ראוי להימנות גבאי על הצדקה אא"כ הוא נאמן כרחב"ת ואם לאו לא יתן לקופה של צדקה ועיין ב"ב ח' ע"ב דיני קופה של צדקה ובטוש"ע יו"ד סי' רנ"ו וצריך לבדוק קודם שממנים גבאים של צדקה אבל לענות עניי ישראל החוזרים על הצדקה הוא איסור שהוא כבר מדוכא ביסורים ולבדוק בשבע חקירות ובדיקות אם הוא עני כשר לפי כל דיני העניות ואני אשתמש במליצת חז"ל (יבמות קכ"ב ע"ב) א"ר חנינא ד"ת אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה וחקירה שנאמר משפט אחד יהיה לכם (ויקרא כ"ד) ומה טעם אמרו דיני ממונות אין צריכין דו"ח שלא תנעול דלת בפני לוי (ועיין רמב"ם פ"ג מה' עדות ה"א ובטוש"ע ח"מ סי' ל' סע' א - ב וכו')

ולכאורה אדרבה מפני הרמאים ה' להם להוסיף בדרישות וחקירות כדיני ממונות ולמה לא עשו מפני תקנת המלוים וכמו שמצינו שתקנו פרוזבל בשמיטה הכ"נ יסיפו בדרישות וחקירות כדיני ממונות להציל העשירים אבל לנעול דלת בפני לוי אין זה תקנה ובטלו דו"ח שהם מד"ת מפני תקנת הלויין וכ"ש בדין שאפי' היו צריכין דו"ח ה' לן לבטל מפני תקנת עניים חשובים שמתביישים לבא להוועד ויותר יבחרו ח"ו למות ברעב מלילך ולבזות עצמן בפני איזה וועד של בעלי בתים או אפי' רבנים לבזותם לדעת אם הם עניים חשובים או רמאים, ובפרט בכמה מקומות כבר מבקשים גם צילום ועושים תעודה עם צילום והוא איש יש לו משפחה ורוצה להתחתן עם בניו ויביאו לו תעודתו עם צילום שלו שהוא חוזר על

הפתחים וכדי בזיון וקצף ומי יודע כמה היזק יצא לו .

ברם כך כתיב (תהלים מ"א) אשרי משכיל אל דל וגו' ובמדרש א"ר יונה אשרי מי שהוא משכיל עליו היאך להחיותו כיצד אדם גדול וירד מנסכיו משכיל עליו והולך לו אצלו וא"ל פלוני שמעתי עליך שירושה באה לך ושפלונני חייב לך אלוה לך ואתה פורע לי כשתבא לידך ועוד כמה ענינים. ובס' חסידים סי' של"ב אשרי משכיל אל דל אם תראה אדם חשוב ואדם שאינו הגון הולכין ובאים לעיר ונותנים לשאינו הגון יותר מאשר נותנין להגון גרם לזה שלא היה זכות לקהל כ"כ שמזמינים להם מן השמים מי שאינו הגון וכו' ע"ש, הרי דאם באים אנשים שאינם מהוגנים הוא חסרון בהקהל ואפ"ה נותנין להם אלא שאין להם מצוה גדולה וזכות כשנותנין לצדיק .

ומה שנחלקו בגמ' לענין אי בודקין למזונות ואין בודקין לכסות או להיפוך (ב"ב ט' ובש"ע יו"ד סי' רנ"א ס"י) מיירי במי שבא להגבאים שיש להם קופה של צדקה ומבקש פרנסוני וכמו שפי' רש"י בא ערום ואמר כסוני לוקחין כסות מיד אמר פרנסוני וכו' אז בודקין ואפי' יחיד שבא לפניו אם ירצה שלא ליתן עד שיבדוק אבל אם העני הולך מעצמו על הפתחים ומבית לבית לבקש מחסורו שיחסר לו או שד"ר ואינו מבקש מן הקופה אין לנו להתערב בו אלא א"כ יודעין שהוא רמאי ודאי, אז יכולין להגיד עליו שהוא רמאי ואם אח"כ עוד יתנו לו שרי דנותן לו בתור מתנה, אלא דגם אז צ"ע אי איכא חיובא לפרסם כי אפשר לפעמים עושה מעשה רמאות במצוה וע"ד שכתב (ויק"ר ה' ד') רשב"ל אזל לבוצרה הוה תמן חד בר נש והוה שמיא אבא יודן רמאי ח"ו שהי' רמאי אלא שהי' מרמה במצוות ועוד מעשה בירושלמי (פאה פ"ח ה"ט) ר' זכרי' חתניה דר' לוי היו הכל מליזין עליו אמרו דלא צריך והוא נסיב כד דמך בודקן ואשכחן דהוה מפליג ליה לחורנין (פי' שהי' לוקח ממעות צדקה והיו מרננים אחריו ולאחר פטירתו באו עניים והתברר שכל מה שלקח לקח וחלק לעניים חשובים), ועיין ס"ח סי' שי"ח ומעשה באיש אחד שהיה ת"ח ולא היה צריך לבריות והיה הולך ואומר תנו לי כי אני צריך ולא היה נהנה שוה פרוטה ממה שנותנים לו כי היה נותן לעניים צדיקים ע"ש. ועיין עוד יו"ד (סי' רנ"ו).

והנה בגמ' כתובות ס"ז ע"ב די מחסורו אשר יחסר לו אפי' סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו אמרו עליו על הלל הזקן שלקח לעני בן טובים אחד סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו פעם אחת לא מצא עבד לרוץ לפניו ורץ לפניו שלשה מילין. ומביא שם מעשה מההוא דאתא לקמי' דר' נחמי' א"ל במה אתה סועד א"ל בבשר שמן ויין ישן וגלגל עמו בעדשים ומת וההוא דאתא לקמיה דרבא אמר לו במה אתה סועד א"ל בתרנגולת פטומה ויין ישן א"ל ולא חיישת לדוחקא דציבורא א"ל אטו מדידיהו קאכילנא מדרחמנא קאכילנא דתניא עיני כל אליך ישברו ואתה נותן להם את אכלם בעתו בעתם לא נאמר אלא בעתו מלמד שכל אחד ואחד נותן הקדוש ברוך הוא פרנסתו בעתו אדהכי אתא אחת' דרבא דלא חזיא ליה תליסרי שנין ואתיא ליה תרנגולת פטומה ויין ישן אמר מאי דקמא א"ל נענתי לך קום אכול, וע"ש עוד מעשה ממר עוקבא עם ההוא עני דהפיל עצמו לכבשן האש ולא לבייש את העני שידע ממי קבל וכ"ש לבזותו ברבים לחזר אחר תעודות ודי בזיון וקצף שהגיע למצב אשר כתבו עליו עליו כרום זולות לבני אדם שנשתנו פניו ככרום כשנצטרך לבריות. ואדרבה אמרו (ב"ב הנ"ל) המפייסו מתברך בי"א ברכות .

עוד שם רבי אבא הוה צייר זווי בסודריה ושדי ליה לאחוריה וממצי נפשיה לבי עני ומצלי עיני מרמאי ופרש"י ומצלי עיני ומטה עיניו כלפי אחוריו לראות שלא יבא רמאי ויתירה שעושה עצמו עני והעניים באים ומתירים אותם, ועיין מהרש"א בח"א דקשה ליה מהא דר"א חשיב ליה פ"ק דב"ב בהדי הני דנותנה ואינו יודע למי נותנה וצ"ע קצת. ולולי דמסתפינא הינלפענ"ד לפרש עוד ומצלי עיניה לשון תפלה דמצלי הוא תפילה בלשון ארמי ומצלי ונותן עיניו לה' שהי' מתפלל לה' שיזמין לו עני שלא יהי' רמאי, וע"ד שאמרו פ"ק דב"ב (ט' ע"ב) דרש רבה מאי דכתיב והיו מוכשלים לפניך בעת אפך עשה בהם אמר ירמיה לפני הקדוש ברוך הוא רבש"ע אפילו בשעה שכופין את יצרן ומבקשין לעשות צדקה הכשילים בבנ"א שאינן מהוגנים כדי שלא יקבלו עליהן שכר והתפלל ר"א על זה .

ואשר נראה ראי' מגמ' (שם ס"ח ע"א) ברב חנינא שהי' שם עני שהי' רגיל לשלוח לו ד' מאות זווי כל מעלי שבתא יומא שדרינהו ניהליה ביד אשתו אתאי ואמרה לא צריך ושאל מאי חזית והשיבה ששמעה דקאמרי ליה אשתו במה אתה סועד במפות של פשתן או בשל משי ואמר היינו דאמר ר' אלעזר בואי ונחזיק טובה לרמאין שאלמלא הן היינו חוטאין בכל יום שנא' וקרא עליך אל ה' והיה כך חטא ותני ר' חייא בר רב מדיפתיה ריב"ק אומר כל המעלים אינו מן הצדקה כאילו עובד עו"כ כתיב הכא השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וגו' .

והנה מבואר מגמ' שכבר היו לעולמים הרמאים ואפ"ה לא מצינו שחז"ל צוו להפסיק ליתן צדקה לכל אדם עד שיבדקו אחריהם אלא אדרבה חז"ל אמרו באו ונחזיק להם טובה שאלמלא הם היינו חייבים לקיים מצות צדקה במלא המוכן בבחינת ואהבת לרעך כמוך המבואר בגמ' (ב"מ ס"ב) וחי אחיך עמך עד שבא ר"ע ודרש חיך קודמין לחיי חברך ובלאו הכי הי' חיוב לחלק הלחם והקיתון של מים ומוטב שישתו שמייהם וימותו ואל יראה אחד מהם במיתתו של חברו כדרש דר' בן פטורא וא"כ אדרבה נחזיק להם טובה לרמאים אבל לא מצינו שחז"ל גזרו עליהם שלא ילכו לבקש ויצטרכו תעודות כי גם הם ידעו לכתוב אלא להיפוך מי שיבא ומבקש תעודה אז כבר צריך לדייק ולא ליתן למי שהוא חשוד אלא ילך לעצמו אבל לגזור על אנשים כשרים שיבאו לבקש תעודות ולדרוש ולחקור אחריהם בשביל הרמאים ח"ו לקנוס ולבזות ולבייש את העני הישר והצדיק בשביל הרמאים ומעולם לא שמענו כזאת .

ונראה דאפילו היכא דקנסינן לרמאי אבל דוקא במקום שלא יצא היזק לצדיק אבל היכא דע"י קנסא דרמאי יצא גם היזק לצדיק כה"ג לא קנסינן

והגם דלא ידעינן מי הוא הצדיק ומי הרמאי (עיין ב"מ ל"ז) אמרו ז"ל דעבד איסורא קנסוהו רבנן דלא עבד איסורא לא קנסוהו רבנן, וע"ש עכ"פ דהי"ל להראות שמקפידין זה על זה והו"ל תקלה מצד שניהם אבל לקנוס הצדיק בשביל אולי שיש כאן רמאי לא עלתה על דעת אדם מעולם, ועיין (מנחות ט"ו ע"ב) האי דעבד איסורא קנסוהו רבנן דלא עבד איסורא לא קנסוהו רבנן, והכא אנן רוצין לקנוס הישרים ולבזותם בשביל הרמאים שנמצאים בעולם, וכל אדם מישראל שבא לפנינו בחזקת כשר הוא ועיין תוס' ישנים שלהי יבמות אמר הקדוש והגם דנחלקו בזה הרמב"ם והטור אם גם בזמן הזה סמכינן אחזקת כשרות מ"מ דוקא אם אנן סמכינן אנאמנותו אבל להחזיק אדם ברמאי וברשעי ודאי דלא מחזקינן. כ"ש היכא דבא עם המלצה מרבנים אשר לרובא דרובא מביאים המלצות מרבנים חשובים וידועים אשר בדקו והעידו עליהם אלא דניחושו לזיוף כה"ג כבר ודאי לא צריך ומילתא דעבידא לגלויי לא משקרי אינשי.

ודע דכל הנ"ל הוא על היחיד אבל היכא דבעיר עושים קופה אחת ואין מניחין העניים לחזור על הפתחים אלא מסדרים הצדקות כרצונם ונותנין רק מן הקופה זה איסור בפני עצמו לעשות כן שמעשה הצדקה הוא מצוה בפני עצמה וגם שיכנס העני לבית העשיר הוא חלק מהמצוה ושיטפלו בו הוא יחלק אחר והמברכו הוא חלק אחר וכבר אמרה אשת מר עוקבא שלא שלט בה אור התנור לפי שהנייתה קרובה שנותנת לעני לאכול לא כן הבעל נותן לו פרוטה ועוד טעמים רבים מאלו וח"ו מדרכי סדום הוא שלא נתנו לאכול לעני הגם שנתנו להם לחזור על הפתחים א"כ בדבר אחד אכתי היו יותר מיושרים ועיין מנחת יצחק שו"ת ח"ו עכ"פ לפענ"ד זה איסור גמור. ופוק חזי אברהם אבינו שישב כחום היום על פתח ביתו שמא יראה עוברים ושבים ויביאם לביתו וכשראה שלשה רץ לקראתם והוא חולה מחמת מילה ומינה ילפינן גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה.

מקורות נוספים להרחבה

- שאלת שלמה ד רטז; ד ריז; ד רכ; ב רסו- בתשובות אלו מפרט הרב אבינר את הצורך בבדיקה של פושטי היד ע"י מוסדות הצדקה וכלל ציבור נותני הצדקה, וכמות חובת נתינת הצדקה לפושטי יד המחזרים על הפתחים
- אהבת חסד חלק ב סימן יז הערה ראשונה- בהערה זו מבאר באריכות רבה החפץ חיים את האיסורים הרבים המוטלים על האוסרים לעניים לחזור על הפתחים
- תחומין כרך י דב רוזן ז"ל- שאלות חכם של עובד מדינה סעיף ב- דב רוזן היה עובד מדינה בכיר בעיקר במשרד הפנים ומתוקף תפקידו שאל את גדולי ישראל שאלות הלכתיות הקשורות למקום עבודתו. בסעיף זה הוא שואל על חוק שרוצים לחוקק בדבר איסור קיבוץ נדבות במרחב הציבורי במדינת ישראל